Franjo Velčić

KRČKI BISKUP DR. JOSIP SREBRNIĆ – PRVI PROGONJENI BISKUP NAKON DRUGOGA SVJETSKOG RATA

Doc. dr. sc. Franjo Velčić
KBF – Zagreb, Teologija u Rijeci
UDK: 27:272[262.12 SREBRNIĆ, JOSIP](497.5)
"1944/1945""364/"(000.322)(092)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 7. 05. 2014.

U ovom se radu analizira odnos nove jugoslavenske komunističke vlasti prema krčkom biskupu dr. Josipu Srebrniću (1923.-1966.) iz dosad nepoznatih/neobjavljenih arhivskih zapisa i bilježaka njegovih najbližih suradnika mons. Mate Polonija i mons. Ivana Žica Rokova. Naime, kraj Drugoga svjetskog rata nije bio kraj neugodnostima i mukama koje je biskup Srebrnić proživljavao za vrijeme talijanske i kasnije njemačke okupacije otoka Krka. U novim političkim okolnostima biskup Srebrnić ostao je nepokolebljiv i dosljedan oporbenjak novoj komunističkoj jugoslavenskoj vlasti u jasnom distanciranju i neprihvaćanju komunističke ideologije, što je javno očitovao vjernicima i svećenstvu Krčke biskupije u Pastirskom pismu za korizmu 1944. godine i slijedom toga svojim svećenicima službenim dopisom napisanim na latinskom jeziku 17. listopada 1944. godine zabranio svako podupiranje i sudjelovanje u organima vlasti jer je vođena i pod kontrolom Komunističke partije Jugoslavije. Zbog takvog stava bio je uhićen odmah drugog dana nakon oslobođenja otoka Krka, 18. travnja 1945. godine.
Ključne riječi: biskup Josip Srebrnić, Mate Polonijo, Ivan Žic Rokov, Jurica Knez, *Primorski vjesnik*, *La Civiltà Cattolica*.

* * *

Završetak Drugoga svjetskog rata na svjetskoj razini službeno je proglašen 9. svibnja 1945. godine, no u pojedinim krajevima kraj rata nastupio je mnogo ranije, ovisno o završnim ratnim operacijama i oslobađanju pojedinih područja. Tako su otok i grad Krk oslobo-

đeni 17. travnja 1945. godine kada su se partizanima, nakon desetosatnog oružanog otpora, predale njemačke okupacijske vojne snage.

Biskup Josip Srebrnić protivnik komunističke ideologije

Nakon oslobođenja od nacifašističkog okupatora uslijedila je uspostava novog totalitarno-komunističkog političkog sustava, koji se oštro okomio na one koji se nisu slagali s takvim jednopartijskim, ideologiziranim političkim državnim sustavom. I Katolička Crkva na ovim prostorima, posebno njezina hijerarhija, strahovala je i zazirala od takvoga političkog uređenja. Među tadašnjim hrvatskim episkopatom krčki biskup dr. Josip Srebrnić[1] bio je jedan od onih koji se u određenom času otvoreno distancirao od ideologije komunizma i njezina oblika političkog uređenja. Učinio je to u veljači 1944. u Pastirskom pismu za korizmu, koje je dao tiskati na Sušaku, u kojemu je središnja tema bila neprihvatljivost komunističke ideologije koja deklariranim bezboštvom ide za »temeljitim prevrtanjem socijalnoga poretka«.[2] Zato je već u listopadu 1944. godine dospio na crnu listu NOP-a i novouspostavljene narodne vlasti, premda je prije toga bio u relativno dobrim odnosima s partizanskim pokretom i s partizanskim vlastima. Tako su npr. u biskupskom domu u Krku 11. rujna 1943. s pripadnicima partizanske vojske zajedno nazdravili pad fašističke Mussolinijeve Italije koji se zbio kapitulacijom tri dana ranije, 8. rujna 1943., i susljedno tomu, odlazak talijanske vojske s otoka Krka.[3] U tom je času biskup Srebrnić čak izričito za-

1 Josip Srebrnić rođen je 2. II. 1876. u Solkanu (Slovenija). Zaređen je za svećenika 28. 10. 1906., a za krčkog biskupa u Ljubljani 8. XII. 1923. Doktorirao je u Beču i bio profesor povijesti i zemljopisa, a u Rimu je doktorirao iz teologije. Dekretom Svete Stolice 10. XI. 1949. imenovan je apostolskim administratorom Riječke biskupije. Umro je u Krku 21. VI. 1966. Više o njemu vidi: Mihovil BOLONIĆ – Ivan ŽIC ROKOV, *Otok Krk kroz vjekove*, Zagreb, 2002²., str. 124; Franc KRALJ, Srebrnič Josip, krški škof, u: *Primorski slovenski biografski leksikon*, sv. 14., Gorica, 1988., str. 432-435.

2 Josip SREBRNIĆ, *Pastirsko pismo za korizmu 1944.*, Sušak, 1944. Citirajući encikliku *Divini Redemptoris* pape Pija XI. od 19. ožujka 1937., Srebrnić na 10. stranici citira papinski dokument: *Komunizam je nešto u samoj svojoj biti pokvareno, radi toga ne može se dozvoliti suradnja s njime ni na jednom području sa strane onih, kojima je do kršćanske kulture*, jer *komunizam je bezbožan i ide napose za temeljitim prevratom socijalnoga poretka i rušenjem samih temelja kršćanske civilizacije*.

3 Biskupijski arhiv Krk (u daljnjem tekstu: BAK), Prezidijal biskupa Srebrnića, br. 78/4.; Biskup Srebrnić (u zaglavku stoji: iz Biskupske Kancelarije) u daktilografskom spisu pod naslovom *Pabirci iz doba Drugog svjetskog rata*, u Krku 8. prosinca 1953., str. 2, bilježi: *Dne 11. rujna 1943.*

htijevao od svoga kancelara mons. Mata Polonija da postane članom Narodnooslobodilačkog odbora (NOO-a) grada Krka, što je Polonijo odlučno odbio, nazvavši u svojim osobnim zapisima svoga Ordinarija »naivčinom«.[4]

U više je navrata tijekom prve partizanske vladavine, koja je trajala od 11. rujna 1943. do 13. studenoga 1943., biskup Srebrnić pokazivao znakove lojalnosti prema novouspostavljenoj vlasti, koja je 11. rujna, bez ispaljenoga metka preuzela vlast u gradu Krku, nakon užurbanog odlaska talijanske vojske. Tako je 20. listopada te iste godine po drugi put primio u posjet dr. Ivana Ribara, predsjednika AVNOJ-a, u pratnji pravoslavnog svećenika Vlade Zečevića, koji je od 1942. godine već bio aktivan član KPJ.[5] Tijekom njihova trosatnog razgovora, o kome je Srebrnić po njihovu odlasku napisao iscrpan zapisnik, nije bilo ni riječi o njegovu »protunarodnom radu«.[6]

No u biskupu Srebrniću dogodio se jedan odlučan i hrabar »zaokret« kad je došao do čvrste i jasne spoznaje da su partizani i NOP (»pokret narodnog oslobođenja« – kako ga Srebrnić naziva!) pod kontrolom i vodstvom KPJ. Tada je biskup Srebrnić 17. listopada 1944. napisao svojim svećenicima jedno okružno pismo na latin-

---

preuzeli su na otoku Krku vlast Partizani te ostali njegovi gospodari do 13. studenog, kad su došli njemački vojnici. Odmah sutradan u nedjelju 12. rujna, došli su Partizani pod vodstvom brigadira – poglavara čete Polčića u biskupski dvor, da Biskupa pozdrave; dne 20. ponovno pod vodstvom Iv. Barbalića i nar.(odnog) zast.(upnika) HSS Hundrića, i drugova Branka i Milana; s njima su bili i gg. Oršić, Škoflić, mons. Polonijo, Kan.(onik) Milovčić, dr. Pičuljan i dr.

4 BAK, Ostavština p. Mate Polonija. Fascikl: *Autobiographia p. Mata Polonija*, str. 58. Polonijo u svom rukopisu bilježi: *Po kapitulaciji kraljevine Italije i povlačenju talij. trupa s otoka naši su partizani po podne dana 11. IX. 1943. (subota) zaposjeli grad Krk, koji su napustili uoči dolaska njemačke vojske, koja je ušla u grad Krk u subotu pred podne 13. XI. 1943. Dne 24. IX. 1943. novi gospodari po kanoniku M. Milovčiću ponudili su kanoniku Poloniju mjesto u Narodnom Odboru općine Krk, što je Polonijo iz načelnih i ideoloških motiva odlučno odbio. Isti su dan biskupa posjetili dr. Ivan Ribar i dr. Svetozar Rittig. Sjutradan subotu 25. IX. po podne biskup je u svojoj rezidenciji „na sali“ u nazočnosti stolnoga dekana Jakova Maračića pozvao Polonija, da uđe u NO općine Krk. Polonijo je opet odbio. Nato je b. Srebrnić neobično oštro napao Polonija, što ne će da surađuje s partizanima. Možda je Ribaru i Rittigu bio dan prije obećao suradnju svoju ličnu i svoga svećenstva? Naivčina!*

5 Usp. Vladimir ZEČEVIĆ, u: *Enciklopedija leksikografskog zavoda*, sv. 6, Zagreb, 1969., str. 724: Od 1927. do 1941. bio je pravoslavni svećenik u Krupnju. (…) Član KPJ od 1942. (…) u maju 1942. član Vrhovnog štaba NOV i POJ.

6 Cjelovit Srebrnićev zapisnik razgovora s predsjednikom AVNOJ-a vidi u: Franjo VELČIĆ, Mučenici i žrtve u Krčkoj biskupiji, u: *Hrvatski mučenici i žrtve iz vremena komunističke vladavine*, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 24. i 25. travnja 2012., Zagreb, 2013., str. 307-311.

skom jeziku u kojemu decidirano zabranjuje svakom svećeniku bilo kakvu suradnju i pristupanje partizanskim i drugim organizacijama, predvođenim Komunističkom partijom. To je obrazložio načelnim, idejnim stavovima komunizma kao ideologije koja je neprihvatljiva za kršćanstvo. U tom pismu on navodi:

»Komunizam je u suštini zao /pokvaren/« – Pijo XI. u svojoj enciklici *Divini Redemptoris* od 19. marta 1937., te njemu nikakovu pomoć ne smije pružati onaj, koji je pozvan da brani kršćanstvo i gradjanski poredak od propasti. (Sravni i moju pastirsku poslanicu od 1944. g. l. 18).

Namjesnik dakle Kristov nepogrešivo izjavljuje, da je komunizam bezbožnički i da mu nitko ne smije pomagati. Ovo vrijedi za sve, a u prvom redu za svećenike, koji su dužni silom svoga svećeničkoga reda prednjačiti vjernicima i davati im primjer krepošću i ispravnim djelovanjem. Koliko bi dakle teško griješio svećenik, koji bi davao svoje ime ili pripomoć partizanskim organizacijama.«[7]

To je pismo, izvorno napisano samo na latinskom jeziku, trebalo služiti isključivo kao interna obavijest dijecezanskim svećenicima, ali je najvjerojatnije neki krčki svećenik predao pismo u partizanske ruke te su partizani na temelju toga pisma u biskupu Srebrniću vidjeli svoga neprijatelja kome će se zbog toga ubrzo osvetiti.[8]

Naime, nakon prve doktrinarne stavke Srebrnić u pismu navodi dobro znane činjenice ubojstava počinjenih od strane partizana u Krčkoj biskupiji i drugdje. On piše:

»Ja sam uvjeren, da izmedju naših svećenika nema nijednog, koji bi zaboravivši na svetu vezu prema Kristu i Crkvi, zaboravio

7 BAK, Prezidijal biskupa Srebrnića, br. 100, *Urudžbeni zapisnik Prezidijala 1943-1957.*, br. 258 od 17. X. 1944. Srebrnić je vlastoručno napisao: *Svim svećenicima Krčke biskupije latinski pisana poslanica, da nitko ne smije surađivati u odborima, društvima Partizana i N.O.O. jer je sve to, kako činjenice dokazuju, u službi Kom. Partije Jugoslavije. Kazne suspenzije na neposlušne.* Pri dnu stranice Srebrnićeva je opaska: *Primjerak okružnice od OZNE u Sušaku, ali porijeklom iz ž.u. u Barbatu = Svojina i prijevod iz lat. u hrv. jezik, učinjen kod OZNE i za nju.*

8 Prijevod toga pisma tipkopisom na hrvatskom jeziku čuva se u Zagrebu u Hrvatskom državnom arhivu (u daljnjem tekstu: HDA), Arhiva NDH, Kutija 134., Dok. inv. br. 10.621 (za presliku tog dokumenta zahvaljujem gđi Radosni Mihajić). Usp. također: Miroslav AKMADŽA, *Oduzimanje imovine Katoličkoj crkvi i crkveno-državni odnosi od 1945. do 1966. godine. Primjer Zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb, 2003., str. 17. Autor knjige isti dokument nalazi u: HDA, Osobni fond Svetozara Rittiga, kutija 4.

na fakat, što su partizani tri naša brata[9] po svojoj samovolji okrutno ubili i pravi pokolj počinili medju svećenicima drugih biskupija / tako na primjer u ljubljanskoj biskupiji više od 30.000 laika i 40 svećenika (34 svećenika i 6 teologa) ubili/, i tako duboko pao, da bi postao ne samo član pokreta, koji je u suštini zao, nego da bi taj pokret svojom simpatijom, na najveću sablazan duša, unapredjivao ili pružao pomoć.« Na kraju Srebrnić određuje kanonske kazne za onog svećenika »koji bi se usudio dati svoje ime ma kom odboru ili organizaciji partizanskoj«.[10]

Nije trebalo dugo čekati partizanski odgovor. Uslijedio je u *Primorskom vjesniku*, glasilu Jedinstvene Narodno-oslobodilačke fronte Hrvatskog primorja, u studenome 1944. u novinskom članku pod naslovom »Svim izdajnicima domovine sudit će narod«,[11] potpisanom od Jurice Kneza. Tamo se izvješćuje o tome kako je na III. zasjedanju ZAVNOH-a to tijelo konstituirano u »Hrvatski narodni sabor«, tj. »u zakonodavni i izvršni organ naroda i države Hrvatske« u kojemu su, uz seljake i radnike, i »svećenici i profesori«. U nastavku članka iznosi se i javna prijetnja biskupu Srebrniću:

»Ovdje, usput, ćemo napomenuti i protunarodni rad krčkog biskupa Srebrnića, koji već od početka NOB-e podmeće NOF-i komunističke ciljeve. On govori po švapsko-ustaško-četničkom receptu, da se NOP bori za ostvarenje komunističkih ciljeva, iako su mu dobro poznate odluke II. zasjedanja AVNOJ-a i III. zasjedanja ZAVNOH-a, kojim su jasno izraženi ciljevi, za koje se bori NOF-a.

Tako je Srebrnić prije nekoliko dana poslao svim župnicima krčke biskupije pismo, kojim je pokušao odvojiti svećenike-rodoljube od njihovog naroda. Gospodin Srebrnić bi htio, pod svaku cijenu, da svoju prljavu, protunarodnu rabotu prikaže kao djelo svećenika krčke biskupije.

Svećenici, koji su izabrani u odbore NOF-e, osudjujući njegov izdajnički rad, poslali su nam to njegovo pismo, na latinskom i hr-

9 Bili su to svećenici Krčke biskupije: Jerko Čubranić, župnik u Banjolu na Rabu; Andrija Mavrinac, župnik u Kornići na Krku; prof. Jerko Gršković, umirovljeni gimnazijski profesor.

10 HDA, Arhiva NDH. Vidi bilješku br. 8.

11 Jurica KNEZ, Svim izdajnicima domovine sudit će narod, u: *Primorski vjesnik*, god. II., 19. studeni 1944., br. 138, str. 2.

vatskom jeziku da se iznese pred širu javnost. Objavljujemo, zato, ovdje, nekoliko doslovnih navoda iz tog Srebrnićeva pisma:

1.“Ako se koji svećenik nalazi među članovima kojeg partizanskog društva ili stranke, u tako zvanom Narodno-oslobodilačkom pokretu, taj je suspendiran od službe, ili ako je izvan službe, suspendiran je od sakramenata (Kanon br. 2279). Ovo vrijedi, ako kroz 8 dana, pošto je primio ovaj list, ne odstupi iz spomenute organizacije.“

2. “Pod suspenziju od dužnosti, ili ako je izvan dužnosti, pod suspenziju od sakramenata spada svaki svećenik, koji sudjeluje u gore navedenim organizacijama ili dopusti da se u te organizacije upiše.“[12]

Komentirajući ove dvije točke, Jurica Knez nastavlja:

»Koliko je ovaj izrod, koji krnji čast i ugled biskupskih haljina, pokvaren, dokaz je još i ovo. Zabranio je zvonjenje u crkvama, pod izlikom, da se time partizanima prokazuju mjesta i položaji, na kojima se nalaze Nijemci. Zločine Nijemaca prema narodu i crkvi on ne će da vidi. On se pravi da ne zna, da su Nijemci u Dobrinju zatvorili ljude u zvonik i dinamitom ga razorili. Možda ne zna Josip Srebrnić, da su Švabe na Krku zapalili sve škole? On sve to ne će da vidi. Ali neka dobro znade da to vidi narod krčke biskupije, da to vide pošteni i rodoljubivi svećenici krčke biskupije, koji se danas bore sa svojim narodom za sretniju i ljepšu budućnost našega naroda, a protiv svih narodnih neprijatelja, pa bili oni ogrnuti kakvom god odorom.

Dani, krvlju stečene, slobode su vrlo blizu. Ratnim zločincima i njihovim pomagačima dani su odbrojeni. Njih čeka pravedni, ali strogi narodni sud.«[13]

No i prije toga Srebrnićeva pisma od 17. listopada morala je već biti neka prijetnja biskupu Srebrniću jer su na trodnevnoj Okružnoj konferenciji Kotarskog NOO-a za Hrvatsko primorje, održanoj od 18. do 20. listopada 1944. u prostorijama KNOO-a Crikvenice, sudionici i delegati KNOO-a Krka izvijestili: »Uhvatili smo pismo

12 *Isto*.
13 *Isto*.

biskupa Srebrnića, kojim priznaje da je javno proglasio kako su ga partizani osudili na smrt.«[14]

Očito je Srebrnićevo *Pastirsko pismo za korizmu 1944.*, a napose okružno pismo svećenicima od 17. listopada iste godine, postalo predmetom preispitivanja u višim političkim strukturama nove partizanske vlasti. To je vidljivo iz toga što je još početkom 1945. godine partizanska vlast pokušala biskupa Srebrnića pridobiti za sebe. Taj je posao prepustila mons. dr. Svetozaru Rittigu, visokom političkom predstavniku nove vlasti. U tom je vidu 20. veljače 1945. godine dr. Svetozar Rittig, potpisan kao umirovljeni župnik Sv. Marka u Zagrebu, izdao jednu malu brošuru pod naslovom: *Odgovor Krčkom Biskupu na njegovu osudu Narodno Oslobodilačkog Pokreta*. Ta je brošura bila naslovljena na početku teksta – *Braći svećenicima Federalne Države Hrvatske!*, a tiskana je u Zadru.[15] Bilo je to svojevrsno upozorenje i pamflet protiv biskupa Srebrnića, ali i jasna prinuda svakom katoličkom svećeniku, jer je na zadnjoj stranici bio otisnut obrazac *Izjave* koja je trebala biti osobno potpisana i datirana, kojom se iskazuje »vjernost i odanost velikom političkom djelu Maršala Tita i njegovih drugova«.[16] Ova izjava, koja se doima u stilu poznate prisile kojom je, za vrijeme Francuske revolucije, francuski kler bio primoran potpisati zakletvu vjernosti revoluciji, očito je ukazivala na smjer da je i sam Narodno-oslobodilački pokret djelo Komunističke partije Jugoslavije i jugoslavenskih komunista koji su gradili novu »Demokratsku i Federativnu Jugoslaviju«, a svojim vlastoručnim potpisom potpisnik bi postao »član Jedinstvene

14 Usp. Petar STRČIĆ, *Zapisnici sjednica Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za Hrvatsko primorje 1943-1945. godine*, Rijeka, 1975., str. 231. Kao delegati KNOO-a Krk sudjelovali su: Josip Crnčić, Nikola Filinić i Marija Galjanić (AFŽ).

15 /Svetozar RITTIG/, *Odgovor Krčkom Biskupu na njegovu osudu Narodno Oslobodilačkog Pokreta*, umnožio Okružni odbor JNOF-e Hrvatske – Zadar – Štamparija „Vijesti“, Zadar, 1945.

16 *Isto*, str. 15. Evo cjelovitog teksta Izjave:
Svijestan sam velikih događaja koji su se zbili i još uvijek zbivaju u krajevima hrvatskoga i ostalih užnih (sic!) slavenskih naroda.
Iskazujem vjernost i odanost velikom političkom djelu Maršala Tita i njegovih drugova.
Želim biti član Jedinstvene Narodno-oslobodilačke fronte, raditi na obnovi i izgradnji naše domovine i za veliku budućnost nove Demokratske i Federativne Jugoslavije, bratske i ravnopravne zajednice svih Hrvata, Srba, Slovenaca, Crnogoraca i Makedonaca.
Dne…
Potpis

Narodno-oslobodilačke fronte...«[17] Danas, s povijesne udaljenosti, smijemo primijetiti da je tada Srebrnić pravo prosudio smjer Narodno-oslobodilačkog pokreta, koji je doista bio vođen po direktivi Komunističke partije Jugoslavije koja se, doduše, izvanjski predstavljala u demokratskom svjetlu, premda je od prvih početaka radila na uspostavi »diktature proletarijata«, odnosno diktature KPJ, kao jednopartijskog represivnog sustava prema svima koji ne misle kao oni. Ali je i Rittig, u veljači 1945., kad su još vojne operacije bile u tijeku, bio uvjeren »da nova demokratska i federativna Jugoslavija po temeljnim načelima svoga Ustava nije komunistička država«. I doista, kad su se onda, kao i danas, iščitavali ti povijesni dokumenti iz Bihaća, Otočca, Plitvica, Jajca, Topuskoga, Beograda i drugdje, nije se moglo ni po čemu nazrijeti komunistički sustav, koji je tada duboko bio prikriven pod plaštem demokratskih fraza i parola, ali je očito duboko bio u svijesti onih koji su znali da, kao članovi KPJ, smiju nasilno nastupiti prema svemu i svakomu koji im stoji na putu realizacije njihovih zamisli. Jedan od tih koji im je smetao bio je očito i biskup Srebrnić.

Srebrnićevo uhićenje i zatočeništvo u Grižanama

Doista, nije trebalo dugo čekati da dođe do toga dana i suda. Naime, dva dana nakon oslobođenja Krka, tj. 19. travnja '45., nova je vlast odvela biskupa Srebrnića u nepoznatom pravcu jer Rijeka još nije bila oslobođena. Srebrnićev najbliži suradnik mons. Mate Polonijo u svom autobiografskom rukopisu o odvođenju biskupa Srebrnića piše:

»Polonijo je često za duže ili kraće vrijeme u svojstvu *biskupskog delegata* zamjenjivao odsutnoga Srebrnića. (…) Slučaj je nadošao dva dana po oslobođenju (17. IV. 1945.), jer je već 19. travnja 1945. po podne bio silom odveden preko Šila u konfinaciju u Bribir i poslije nekog vremena prebačen na Sušak, gdje je ostao interniran u samostanu čč. sestara sv. Križa sve do dana 19. rujna 1945., kad je nakon mučnih ispitivanja bio bez procesa pušten na slobodu.«[18]

17 *Isto*.
18 BAK, Fascikl: *Autobiographia p. Mata Polonija*, str. 12.

Zanimljivo je da Mate Polonijo nije bio siguran gdje je odveden Srebrnić jer nije bio odveden u Bribir nego u Grižane i pritvoren u tamošnjem župnom stanu kao što to navode partizanski izvori.

Međutim, Srebrnićev drugi bliski suradnik mons. Ivan Žic o tom istom događaju ostavio nam je detaljnije i preciznije podatke. On piše:

»U biskupiju došla vojska, pregledala biskupiju. Dali su vojsci jesti i piti, ali vojska se nije dirala ni u biskupa ni u ukućane.

Dne 18. travnja narodne vlasti (zastupnici OZNE) odredili su Preuzvišenom biskupu Dr. Josipu Srebrniću kućni zatvor. Samo meni bilo je dozvoljeno da mogu u biskupiju do njega. Ja sam kroz dan upozorio Preuzvišenoga, da bi u najmanju ruku mogao biti odveden nek uredi svoje stvari i da bude na sve spreman.

Dne 19. travnja 1945. došao je kasniji šef Ozne na Sušaku Vladimir Nikšić, Ivan Galjanić, tajnik Kotara i nekoji drugi, da se biskup spremi i ode. Ja sam rekao, da to tako ne može biti, da moram pozvati Kaptol, jer biskup mora predati upravu biskupije. Dozvoli, da pozovem Kaptol. Brzo došli kapitularci i svećenici (Polonijo Mate, Volarić Franjo, Milovčić Mate, Gršković Ivan, Šabalja Pavao, Bolonić Mihovil i ja). Sve smo učinili, da bismo uvjerili njih o nevinosti biskupovoj, ali su mu oni predbacivali suradnju s okupatorom radi nekih okružnica, koje su bile izdane, da se očuva svećenike daleko od politike i ratne odgovornosti. On je morao otići. Odveli ga autom u 18 sati preko Šila na Crikvenicu u Grižane, gdje je bio interniran kod župnika. (…) Na putu prati Preuzvišenoga kanonik Gršković. A biskupijom upravlja *sede impedita* po dekretu biskupovu mons. Mate Polonijo, prepozit.«[19]

Pri kraju svoga višednevnog boravka u Grižanama, u zaleđu Crikvenice, biskup Srebrnić doživio je prvi, zacijelo inscenirani, brutalni verbalni i fizički napad. Dogodilo se to 30. svibnja, prigodom njegova odvođenja iz Grižana u riječki zatvor. Tako *Primorski vjesnik*, glasilo Jedinstvene Narodno-oslobodilačke fronte Hrvatskog primorja, 3. lipnja 1945. donosi zacijelo iz prve ruke, od očevidca, izvješće o onome što se događalo u Grižanama, ispred župnog stana

19 BAK, Ostavština Ivana Žica – Rokova, *Kronika župe Stara Baška* (rukopis), str. 146-147.

gdje je bio pritvoren Srebrnić. Nepotpisani člankopisac, najvjerojatnije Jurica Knez, zadužen za »slučaj« biskupa Srebrnića, koji je pisao o Srebrniću u studenome 1944. godine, započinje svoje izvješće prijetnjama tamošnjega mnoštva: »Van s banditom – ne ćemo da nam zlotvori u popovskoj mantiji kaljaju naše poštene svećenike – dolje sluga i suradnik okupatora Srebrnić!«[20] Uvjeren u Srebrnićevu krivnju, javlja da je »došlo s otoka Krka nekoliko žena, čiji su muževi i braća stradali u tim racijama« i okomile se silovito na biskupa Srebrnića, te je tako »narodna vlast poduzela mjere da istoga prebaci na sigurnije mjesto i to kao zatvorenika, dok se ne provede istraga za sva zločinstva i nedjela, koja je Srebrnić počinio protiv našeg naroda i Pokreta«. Tada se »sav bijes razjarenog naroda srušio (se) na zmijsku glavu krvavog pastira. Smrdljiva jaja, pjesak i kamenje, kletve mladih udovica i starih majki, koje su ostale bez svojih milih, padale su kao pravedna kazna po onome, koji je u ime Boga pozivao krvoločne Švabe i ustaše na borbu protiv partizana.« (…) »Proklet neka si crni zlotvore…, radi tebe, gade, poginuo je moj brat…, pješice neka ide bandit, a ne sa autom…, smrt Srebrniću – vikala je masa i probijala kordon oko auta… pljujući mu u lice.«[21] U autentičnost toga izvješća ne moramo sumnjati. Jedino je budni pratitelj tih zbivanja pop Ivan Žic – Rokov u svom zapisu pridodao da na tom skupu nije sudjelovala ni jedna žena s otoka Krka![22]

Vijest o Srebrnićevu uhićenju i maltretiranju, unatoč novonastaloj, političkoj i blokovskoj podijeli svijeta nakon Drugoga svjetskoga rata, doprla je i do Vatikana. Rimski isusovački časopis *La Civiltà Cattolica*, vrlo dobro obaviješten o zbivanjima u Crkvi širom svijeta, potanko je i detaljno 1954. godine opisao čitav tijek Srebrnićeva uhićenja i maltretiranja. Očito je to napisano na temelju nekog potankog priopćenja o zbivanjima s biskupom Srebrnićem. Budući

20 Narod je dostojno ispratio Srebrnića, u: *Primorski vjesnik*, god. III., Rijeka, 3. lipnja 1945., br. 156, str. 2.

21 Usp. *Isto*.

22 BAK, Ostavština Ivana Žica – Rokova, *Kronika* ..., str. 146-147. Kroničar je zapisao: *»Tamo mu se htjelo prirediti u lošem ambijentu zlostavljanje. (...) Dne 29. travnja (sic! – lapsus!) u Grižanama priređuju biskupu demonstraciju same raskalašene žene, kad su ga imali odvesti u Sušak u zatvor. Poče ga i tvarno napali i ćuškali. On je dotičnoj rekao: „Što sam ti učinio?“ – Oni su htjeli prikazati, da su sudjelovale otočanke, kojima su poginuli muževi od Njemaca, ali u stvari nije sudjelovala ni jedna otočanka.«*

da to izvješće nadopunjava ono što je dosad napisano o Srebrnićevu uhićenju, donosimo ga sažeto u hrvatskom prijevodu:

»Za mons. Josipa Srebrnića, biskupa krčkoga, zlostavljanja su započela prije drugih biskupa u Hrvatskoj. On je bio uhićen u svojoj rezidenciji u Krku 18. travnja 1945. Drugog dana mu je priopćena odluka da će biti interniran u Grižanama, jednom selu otprilike 6 km udaljenom od Crikvenice. Još u tijeku pretraživanja zgrade biskupskog dvora on se već morao uputiti s onima koji su ga došli uzeti: prvu je noć proveo u nekoj sobici (tal. *bugigattolo*) u Crikvenici, a 20. travnja uvečer doveden je u Grižane. U međuvremenu ga je partizanski *Primorski vjesnik* klevetao i vrijeđao na najodurniji način. Zatim je 30. svibnja inscenirana protiv njega jedna demonstracija, na kojoj su se posebno isticale svom žestinom neke žene koje su za tu prigodu došle iz drugih krajeva. I dok je tajna policija odvodila biskupa Srebrnića da ga ukrcaju na jedno vozilo (*camionetto*), ove su ga vrijeđale, napadajući ga kamenjem, gnjilim jajima, pijeskom, pljujući i udarajući ga, izbivši mu šešir s glave. Ova paklena scena – nastavlja izvješće – trajala je dobrih četvrt sata, dok su u međuvremenu čuvari reda to ravnodušno promatrali i čekali da mnoštvo iskali svoj bijes (tal. *sfogasse* i *suoi bestiali istinti*). Dok se vozilo polako kretalo prema novom odredištu, nastavljali su bacati kamenje prema biskupu kome je uz bok stajao jedan milicioner s automatskom puškom uperenom prema biskupovoj glavi. Kad je stigao na Sušak, odveden je u zatvor i tamo je zatvoren u jednoj vrlo uskoj ćeliji koja je već bila ispunjena drugim zatvorenicima, i k tome vrlo blizu zahodima, kojima se u nuždi služilo preko dvije stotine osoba: tako da je smrad i metež bio nepodnošljiv. Dana 7. lipnja odveden je u jedan samostan; ali i tu je sedamdesetogodišnji Biskup bio podvrgnut strogom nadzoru i nije bio pošteđen raznih neugodnosti i ponižavanja. Bio mu je uskraćen brijač i najosnovnija mogućnost obavljanja osobne higijene, premda je bio pun životinjskih nametnika pokupljenih zbog nehigijenskih uvjeta tijekom prethodnog zatočeništva u zatvoru; ni liječnik mu nije bio dostupan da bi se liječio od lišaja na

koži lica (*dall'erpete*).«[23] Tako *La Civiltà Cattolica* izvještava o tim prvim danima poraća biskupa Srebrnića.

Srebrnićevo pak preseljenje iz Grižana u Rijeku Ivan Žic Rokov u nastavku svoje kronike ovako spominje:

»Dne 30. V. 45. bio odveden iz Grižana po šefu OZN-e Nikšiću uz demonstracije, u zatvor u Sušak, a onda u zatvor kod časnih SS. Sv. Križa u Sušaku. Tu je mogao i misiti. Bio češće ispitivan. Pismeno je uspio dokazati svoju nevinost i objasniti radi čega je morao pojedinu stvar učiniti ili napisati.«[24]

Medijsko-propagandno blaćenje biskupa Srebrnića

Bilo je to pomno zamišljeno i izvedeno preko tadašnjih novina, a ponajviše u *Primorskom vjesniku* koji se raspačavao u Rijeci i primorju. Upravo 30. svibnja 1945., tj. onog istog dana kada je Srebrnić fizički napadnut u Grižanama, pojavio se prvi uvodni članak u *Primorskom vjesniku*, glasilu JNOF-a Hrvatskoga primorja, pod naslovom *U haljini biskupa*, potpisan od Jurice Kneza.[25] Tu ga već člankopisac oslovljava banditom, zbog njegova »protunarodnog rada«. Srebrnić je za njega bio »nečovjek« koji je u suradnji s okupatorom napravio toliko zla »našem narodu«, posebno »napaćenom narodu otoka Krka«. Perfidna je pak bila konstrukcija i optužba kojom člankopisac stavlja na teret Srebrniću čak i rušenje zvonika u mjesecu kolovozu 1944. godine u Dobrinju, pri čemu su bili u velikoj neposrednoj opasnosti taoci koji su u njemu bili pritvoreni od strane Nijemaca. Člankopisac dakle i to stavlja Srebrniću na teret budući da su se u njegovoj kancelariji »pripremali svi ti paklenski naumi jer „sve akcije (…) bile su pripremane u njegovoj prisutnosti, tj. prema njegovim direktivama, rukovodile se iz Srebrnićeve kancelarije«.[26]

Sljedeći članak u nizu, prije spomenut, ali nepotpisan, pojavio se 3. lipnja 1945. pod naslovom *Narod je dostojno ispratio Srebrni-*

23 Iugoslavia – Nostra corrispondenza, u: *La civiltà cattolica*, 105 (1954.), sv. I., str. 721-722.

24 BAK, *Kronika…*, str. 148. Svi dosadašnji pisani izvori spominju da je Srebrnić bio iz Grižana preseljen u zatvor na Sušaku. Međutim, prema svemu sudeći, bio je to zatvor u Rijeci, u vrijeme talijanske okupacije u ulici Via Roma, a danas u ulici Žrtava fašizma, pokraj riječke katedrale.

25 Jurica KNEZ, U haljini biskupa, u: *Primorski vjesnik*, god. III., Rijeka, 30. svibnja 1945., br. 154, str. 2.

26 *Isto*.

ća, u kojemu se potanko opisuje inscenirani napad na biskupa Srebrnića u Grižanama. Taj isti ili sličan članak prenio je i list *Naprijed*.[27]

Nakon polugodišnje stanke, početkom siječnja 1946. počela je nova serija novinskih napada na biskupa Srebrnića. Prvi u nizu pojavio se pod naslovom *Dokumenti govore o protunarodnom radu biskupa krčkog dr. Josipa Srebrnića*.[28] Člankopisac uvodno konstatira: »Naš se je list u toku svoga izlaženja već više puta imao prilike pozabaviti tim predstavnikom visokoga klera«,[29] a zatim analizira četiri Srebrnićeva pisma, od kojih je prvo uputio u travnju 1941. svećenicima i vjernicima svoje biskupije, u kojemu, nakon talijanske okupacije Krka, priznaje i veliča jedino NDH, tj. hrvatski suverenitet, kao jedinu legitimnu vlast nad otocima njegove biskupije. Učinio je to nauštrb Talijana, kako će on to usmeno i pisano izložiti OZNA-i.[30]

Nakon dva dana, u sljedećem broju pojavljuje se nova optužba pod naslovom: *U želji da što bolje posluži okupatora – biskup Srebrnić nastojao je od svoga svećenstva stvoriti špijunsku organizaciju*.[31] I na ovu optužbu, temeljenu na Srebrnićevu pismu od 6. ožujka 1944. kojim traži od svojih svećenika da mu jave sva relevantna zbivanja u župama kako bi na temelju tih podataka mogao intervenirati, Srebrnić izričito odgovara i daje svoje tumačenje u pisanoj obrani pred OZNA-om.

I treći članak u nizu uslijedio je pod naslovom *Biskupa Srebrnića više su smetali omladinski mitinzi nego rušenje crkvenog zvo-*

27 Usp. Viktor NOVAK, *Magnum crimen,* reprint izd., Beograd, 1986., str. 960. Citirajući članak »Istina o radu krčkog biskupa Srebrnića« iz novina *Naprijed* od 9. lipnja 1945., Novak eufemistički piše: *Kad je (Srebrnić, moja op.) jednog dana došao u Grižane, i odsjeo kod domaćeg župnika, skupio se narod oko župnikove kuće i stao je demonstrativno zahtijevati, da se biskup udalji iz mjesta. „Ne ćemo izajnika u poštenoj svećeničkoj kući! Van s njime!“ – vikao je ogorčen narod, spreman da mu na mjestu sudi. Blagodareći partizanskim, narodnim vlastima nije došlo do krajnjega. Ali, ovime je narod dao najbolju ocjenu o biskupu, ne samo u Grižanima, već i za cijelu krčku dijecezu.*

28 Dokumenti govore o protunarodnom radu biskupa krčkog dr. Josipa Srebrnića, u: *Primorski vjesnik*, god. IV., Rijeka, 9. siječnja 1946., br. 248, str. 2. Vrlo je indikativno da je beogradska *Politika* već 4. siječnja 1946. donijela članak: *Protivnarodni rad biskupa Krčkog dr. Josipa Srebrnića*. Usp. Viktor NOVAK, *Magnum crimen*, str. 565.

29 Dokumenti govore…, u: *Primorski vjesnik*, god. IV., Rijeka, 9. siječnja 1946., br. 248, str. 2.

30 Vidi prilog na kraju ovoga članka.

31 U želji da što bolje posluži okupatora – biskup Srebrnić nastojao je od svoga svećenstva stvoriti špijunsku organizaciju, u: *Primorski vjesnik*, god. IV., Sušak, 11. siječnja 1946., br. 249, str. 2.

nika u Dobrinju po Nijemcima.[32] Opet se u ovom članku pojavljuje teza o Srebrnićevoj krivnji zbog njemačkog miniranja zvonika u Dobrinju na Stipanju 4. kolovoza 1944. godine. Srebrnićevu obranu autor članka smatra lažnom i uspoređuje ju s pokoljem poljskih časnika u Katinskoj šumi koji su, prema pisanju sušačkih novina, izveli Nijemci, ali ih sada, propagandno i lažno, pripisuju Sovjetima![33]

U sljedećem broju *Primorskog vjesnika* opet se autor članka vraća onome što je Srebrnić pisao u listopadu 1944., tj. okružnom pismu upućenom svećenicima na latinskom jeziku o nemogućnosti suradnje s društvima i pokretima koji su predvođeni komunističkom ideologijom. Članak je naslovljen: *Biskup Srebrnić zabranjivao je svojim svećenicima da sudjeluju u Narodno-oslobodilačkom pokretu, jer je sam do posljednjeg časa bio vjeran ustaškoj vladi u Zagrebu*.[34]

Posljednji u nizu velikih novinskih članaka koji su uzeli na nišan biskupa Srebrnića tiskan je pod naslovom: *Sve se više množi materijal koji dokazuje protunarodnu rabotu ustaško-talijansko-švapskog sluge biskupa Srebrnića*.[35] U ovome članku autor, uz dosadašnju Srebrnićevu korespondenciju s raznim okupacijskim i drugim strukturama onoga vremena, donosi i »odjeke iz naroda« te u cijelosti donosi pismo krčkog partizana Stipe Drpića od 15. siječnja 1946. i njegovu prosudbu Srebrnićeva djelovanja za vrijeme talijanske okupacije.[36]

Sve ove novinske članke u *Primorskom vjesniku* protiv biskupa Srebrnića, od kojih su neki potpisani, prema stilu pisanja i idejnoj

32 Biskupa Srebrnića više su smetali omladinski mitinzi nego rušenje crkvenog zvonika u Dobrinju po Nijemcima, u: *Primorski vjesnik*, god. IV., Sušak, 13. siječnja 1946., br. 250, str. 2.

33 *Isto*. Autor članka, najvjerojatnije Jurica Knez, ovako to opravdava: *Ovo je još jedan dokument koji očigledno potvrdjuje, kako su fašisti znali da falsificiraju činjenice, koje su onda upotrebljavali u svoju korist. Isto onako kako su iskrenuli istinu u poznatom slučaju Katinske šume, kad su svoje vlastite zločine htjeli pripisati sovjetskim vojnicima, tako i ovdje vidimo kako su prisilili župnika, da potpisuje izjave koje su oni sami sastavili*.

34 Biskup Srebrnić zabranjivao je svojim svećenicima da sudjeluju u Narodno-oslobodilačkom pokretu, jer je sam do posljednjeg časa bio vjeran ustaškoj vladi u Zagrebu, u: *Primorski vjesnik*, god. IV., Sušak, 16. siječnja 1946., br. 251, str. 2.

35 Sve se više množi materijal koji dokazuje protunarodnu rabotu ustaško-talijansko-švapskog sluge biskupa Srebrnića, u: *Primorski vjesnik*, god. IV., Sušak, 25. siječnja 1946., br. 255, str. 2.

36 *Isto*.

misli vodilji, smijemo pripisati Jurici Knezu, partizanskom prvoborcu i jednom od organizatora ustanka u Hrvatskom primorju.

Srebrnićeva obrana

Tijekom ovog višemjesečnog zatočeništva i ispitivanja OZNA je primorala biskupa Srebrnića, ili se pak sam potrudio, napisati svoju obranu o svom djelovanju i pothvatima za vrijeme i tijekom Drugog svjetskog rata, o njegovim odnosima s Talijanima i kasnije s Nijemcima. To je prava, mala apologija, u stilu starokršćanskih apologija *pro vita sua*, gdje Srebrnić iznošenjem detaljnih činjenica opravdava svoje vladanje i postupanje, nazivajući taj način djelovanja taktikom »akomodacije«, zahvaljujući kojoj je spasio na stotine života ugroženih otočana. No to je tema za sebe i ujedno svjedočanstvo čovjeka koji je u potpunosti živio za Boga i za ugrožena čovjeka. A što se tiče Srebrnićeva zauzimanja za ugrožene Krčane tijekom Drugoga svjetskog rata, mons. Ivan Žic Rokov bilježi:

»Na ovom mjestu moram istaknuti kao očevidac i onaj, koji sam bio u neposrednoj blizini, da se je biskup Srebrnić za vrijeme rata neprestano zauzimao za naše ljude kad su bili internirani ili progonjeni od Talijana ili Nijemaca. Njegova zasluga je da je bio poboljšan postupak u logoru u Rabu, gdje je pogibalo na hiljade ljudi. Kasnije za vrijeme Nijemaca (od 13. XI. 1943 – 17. IV. 1945) upravo su ga ljudi opsjedali, da bi im intervenirao za njihove zarobljenike, odvedene ili za oduzete stvari. Mi smo imali pune ruke posla za prikupljanje i bilježenje podataka, a biskup je onda njemački pisao. Već nije mogao ni odoliti (sic!). Ni na ručak nije mogao više puta, jer se je radilo o vrlo hitnim slučajevima, da se spasi ljude dok nisu odvedeni od otoka. Jednom je uspio spasiti oko 100 Puntara već odvedenih na Rijeku, drugi puta preko 60 djevojaka, koje su zatvorene u vili Kirinčić u Krku čekale, da budu odvedene. Za njih se je najodlučnije zauzeo i spasio ih. Mnogo pojedinaca uspio spasiti, a isto i blago i robu. Uspio, da nije u Krku obala bačena u zrak itd. Uvijek nije mogao uspjeti, ali on se zauzimao za sve, pa i za one, za koje je znao, da su komunisti. Tako, da su mu Nijemci predbacivali, da je partizan ili donašali protivne dokaze od onoga što je on iznašao i sramotili

ga. Zato je okružnicom pozvao svećenike, da ga o svemu točno informiraju, da može pravilno udesiti obranu u pojedinom slučaju.[37] Dogodilo se više puta i to, da su mu Nijemci pisma jednostavno poderali i bacili nepročitana u koš, jer već im ga je bilo dosta. U posljednje vrijeme zbog nesigurnosti i nemogućnosti vožnje po moru (išli su samo vojnički motori katkad po noći!) i radi nemogućeg željezničkog prometa otok je gladovao. Aprovizacija nije dolazila. On se je zauzimao, te išao čak po noći vojničkim motorima na Rijeku, da moli pomoć za ljude, a na koncu dobio je, da je sudjelovao s Nijemcima!«[38]

Među brojnim poznatim datostima iz ovoga navoda Ivana Žica treba spomenuti aprovizaciju hrane u ratno vrijeme za izgladnjelo stanovništvo. Naime, Žic smatra Srebrnićevo zauzimanje za izgladnjelo stanovništvo otoka Krka odvažnim, herojskim djelom, međutim, ne vodi računa o time da su upravo partizani u to vrijeme priječili da hrana dođe do izgladnjela pučanstva, i to je bio dio njihove vojne taktike. Partizani su, naime, računali da će u otežanim životnim prilikama lokalno stanovništvo iz ogorčenja još više zamrziti okupatora i masovnije se priključiti njihovu pokretu.[39]

Vijest o Srebrnićevu uhićenju doprla je, naravno, i do njegove najbliže rodbine. Iz pisma koje je biskup Srebrnić uputio svojoj rođenoj sestri proizlazi njegovo uvjerenje da mu život visi o samovolji onih koji su ga uhitili i da svakog časa može biti ubijen, ali također i njegovo potpuno predanje u Božju providnost. To kratko oproštajno

37 To isto Srebrnićevo pismo od 6. ožujka 1944. godine u *Primorskom vjesniku* sasvim je drugačije ocijenjeno. Usp. članak: U želji da što bolje posluži okupatora – biskup Srebrnić nastojao je od svoga svećenstva stvoriti špijunsku organizaciju, u: *Primorski vjesnik*, god. IV., Sušak, 11. siječnja 1946., br. 249, str. 2.

38 BAK, Ostavština Ivana Žica – Rokova, *Kronika* ..., str. 147-148.

39 U Baški na otoku Krku, kako bi spriječili podjelu pristigle aprovizacije izgladnjelom stanovništvu, partizani su hladnokrvno likvidirali općinskog načelnika Zvonimira Grandića, inače simpatizera NOP-a, koji je imao sina Zvonimira, dobrovoljca u partizanima! Usp. Franjo VELČIĆ, Tko je i zašto ubio bašćanskoga načelnika Zvonimira Grandića?, u: *Kvarnerski vez*, god. 11., rujan 2007., str. 21. U Dalmaciji je zbog takvog »makijavelističkog« pristupa jedan partizanski vođa žalio što talijanski fašisti nisu kao odmazdu pogubili u Primoštenu više mještana. Usp. Ante SKRAČIĆ, Mučenici i žrtve u Šibenskoj biskupiji, u: *Hrvatski mučenici i žrtve iz vremena komunističke vladavine*, Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 24. i 25. travnja 2012., Zagreb, 2013., str. 411.

pismo na slovenskom jeziku nema potrebe prevođenja i donosimo ga u cijelosti:

Draga moja sestrica!

Iz srca te pozdravljam. Jaz mislim na te, jaz molim za tebe. Ne bodi preveč žalostna! Išči toložbo pri Mariji in Jezusu. Oni ti bodo dali mir in pomoč, in videli se bomo pri njih v svetih nebesih. Jaz sem že pri njih. Jezusu sem hotel vedno služiti; Njemu ostati zvest do smrti; Njega sem ljubil; Njega sem branil; od Njega odbijal nevarnosti, ki so žugale nesmrtnim dušam. Zato ponižno upam, da me ne bo (1r-v) zavrgel, ampak sprejel k sebi. Tam bom tudi tebi, draga dobra sestrica, prostorček pripravil. Zato bodi mirna.

Pozdravi Marijo, Franceta in Štefana in Lucijo in Albina in vse člane njihovih družin. Budimo vedno skupaj v Bogu, da se v Bogu pri naših dobrih stariših zopet najdemo.

Od srca te še enkrat pozdravljam in te v slovo pljubljam in ti dajem svoj blagoslov

u Presv. Srcu Jezusovem
odani ti brat
+ Jožef, škof.
Sušak, 28. VII. 1945.[40]

Srebrnićevoj sestri, koja se kao domaćica brinula za svoga brata i kad je bio krčkim biskupom, uputio je utješnu riječ i senjskomodruški biskup dr. Viktor Burić. Očito je bio zamoljen od biskupa Srebrnića da se javi i utješi njegovu sestru i rodbinu koji zasigurno od travnja mjeseca nisu imali nikakvih vijesti o njemu. Donosimo i pismo biskupa Burića Srebrnićevoj sestri.

Velecijenjena gospođo!

Znam, da ste u velikoj brizi za svoga brata, preuzv. g. biskupa, pa Vam zato upravljam nekoliko riječi.

Razumijem Vašu bol, kad znate, da je želio i činio ljudima samo dobro. I jer je to činio radi Boga, zato ni u ovim kušnjama nije izgubio duševne vedrine i pouzdanja u Gospodina. On sve gleda u

40 BAK, Prezidijal biskupa Srebrnića, br. 81/3.

svrhunaravnom svijetlu. Posve je odan u volju Božju i uvjeren je, da će njegove patnje biti samo od duhovne koristi njegovim vjernicima.

Kad je on ovako smiren i predan u volju Božju, nemojte se ni Vi odviše žalostiti i uznemirivati za njegovu sudbinu. Gospodin je onaj, bez čije volje i pripuštenja ništa se ne događa. Kad nam on daje da trpimo, tada ima pred očima samo veće dobro naše ili našega bližnjega. Pa tako je i Vaš g. brat pod posebnom zaštitom Božje Providnosti, koja će sve udesiti za njegovo i njegovih vjernika dobro.

Mnogo se za njega molimo i ja sam uvjeren, da će ove molitve uskoriti čas, da će opet moći nastaviti svoj revni nadpastirski rad.

Preporučam se u Vaše molitve te Vas mnogo pozdravljam.

U Kristu odani

+Viktor Burić, biskup[41]

Biskup Srebrnić je, dakle, nakon devet dana provedenih u riječkom zatvoru bio interniran u kućni pritvor kod sestara svetoga Križa na Sušaku. Tu je također bio pod strogim nadzorom, ali mu je bilo dopušteno služenje sv. mise u njihovoj crkvi. Tamo je Srebrnić napisao svoju opširnu obranu, obrazlažući potanko svoje djelovanje tijekom talijanske i njemačke okupacije. Tu je obranu, vlastoručno napisanu i potpisanu, datirao 14. lipnja 1945. godine i prijepis iste čuva se u pismohrani Krčke biskupije.[42] U isto vrijeme sustavno su ga napadali u *Primorskom vjesniku* s ciljem da ga omraze među primorskim pučanstvom i da time ujedno spreme teren za sudski progon. Međutim, u rujnu mjesecu, tj. nakon punih pet mjeseci istražnoga zatvora, došlo je do njegova oslobađanja i puštanja iz pritvora bez suđenja i osude. Iz Kabineta predsjedništva Narodne vlade Hrvatske Srebrnić je primio dopis kojim je oslobođen i omogućeno mu je slobodno kretanje:

Kabinet Pretsjedništva
Narodne vlade Hrvatske
Broj Kab 87/45

Zagreb, 24. IX. 1945

41 *Isto*.

42 Usp. BAK, Prezidijal biskupa Srebrnića, br. 78/5.

Preuzvišeni gospodine Biskupe,

Po naredjenju Pretsjednika Narodne vlade Hrvatske današnjim danom se ukida odluka o Vašem kućnom pritvoru.

Odlukom Ministra unutrašnjih poslova Savezne vlade od 4. IX. o.g. ukidaju se ograničenja za kretanje, pa prema tome nema zapreka za slobodno putovanje.

Izvolite primiti izraze mog odličnog poštovanja

Po ovlaštenju Pretsjednika
narodne vlade Hrvatske:
Šef kabineta:
(Nečitljiv vlastoručni potpis)
Gosp. biskupu
Dr. Josipu Srebrniću –
Krk[43]

Kad je Srebrniću priopćeno da je slobodan i da se može slobodno kretati, nije Srebrnić pošao u Krk odmoriti se i oporaviti od ove verbalne i medijske torture već je sutradan odmah otputovao u Zagreb, gdje je u tijeku bilo zasjedanje biskupa o aktualnim pitanjima Crkve i naroda. Mons. Ivan Žic, koji je bio u Zagrebu na konferenciji kao predstavnik Krčke biskupije, ovako bilježi:

»Od 16. IX. 45. do 23. IX. držale su se biskupske konference u Zagrebu. Ja sam bio poslan od strane naše biskupije kao referent.

Dne 19. IX. bio je biskup pušten i 20. IX. došao na konferencije. Mislili su, da će biti sada sluga, ali on je biskup. Dne 27. rujna vratili smo se zajedno preko Vrbnika u Krk.«[44]

No dani i mjeseci koji su slijedili nisu bili ništa lakši od ovih minulih. OZNA ga je pratila u stopu. I ono što se nisu usuđivali izvesti u malenom Krku, to su inscenirali u gradu – Sušaku. Znali su da ga tamo neće imati tko braniti. Njegov tajnik Ivan Žic bilježi:

»Dne 14. XI. 1945. biskup ide po poslu u Sušak. Sutra dan dne 15. XI. nekolicina nahuškane omladine napade ga tvarno u župnom uredu na Sušaku razbivši vrata. Tukli su ga repama, tako da mu je

43 BAK, Prezidijal biskupa Srebrnića, br. 81/3.
44 BAK, Ostavština Ivana Žica – Rokova, *Kronika* ..., str. 148.

jedno oko bilo zatvoreno od udaraca. Nije ipak stradao. Bile zvane u pomoć vlasti, ali svaki se ispričavao i omladini je bila prepuštena sloboda. Dne 16. XI. vratio se u Krk.«[45]

Početkom nove, 1946. godine počeli su novi napadi na biskupa Srebrnića. Poticane medijsko-novinskim optužbama i blaćenjem, započele su organizirane demonstracije, popraćene razbijanjem prozora biskupskoga dvora, šaranja i ispisivanja uvredljivih izraza i parola po zidovima i slično. Očevidac Mate Polonijo bilježi:

»Drugi se je put Srebrnić svojevoljno tajno udaljio iz Krka na večer dana 20. siječnja 1946. i sklonio se do 3. veljače u samostan oo. Trećoredaca na Glavotoku, jer je već 6. siječnja iste godine bio načuo, da se proti njemu organizira velika demonstracija i navala na biskupsku palaču i njegovu osobu. To se je zbilo sutradan dne 21. siječnja 1946. na večer, kada su uz veliku galamu i prijetnje bili kamenicama polupani prozori biskupskog dvora. Bojeći se najgorega imenovao je Polonija već 6. siječnja 1946. svojim generalnim vikarom *in spiritualibus et temporalibus*, što je na Polonijev zahtjev dne 22. siječnja u Glavotoku izmijenio u *delegaturu*, koju je ponovio u Krku dne 22. kolovoza 1946.«[46]

I dok Polonijo tako faktografski piše, mons. Ivan Žic, koji je Srebrnića osobno pratio u bijegu, uz nemali rizik i pretrpljeni strah, to detaljno bilježi:

»Dne 20. I. 1946. doznao sam da kane Preuzvišenome demonstrirati, pače izvesti ga na ulicu, maltretirati, a možda i linčati. U tu svrhu, da su nekoji tražili civilna odijela. Upozorio sam biskupa i odmah odlučili smo, da ga pratim na Glavotok. Bio je već prvi sumrak. Izašli smo iz Krka neopazice prema Linardićima kamo smo stigli iza 9 sati u noći. Tama. Put nešto malo posut snijegom. Biskup starac. Često je posrtao, pao na lice. Ozljedio lice i nos. Ja sam ga pod ruku vodio. Išli smo tiho kroz sela Linardići, Milohnići, Brzaci, jer smo se bojali, da nas tko ne opazi. Zato smo i zatezali, pa smo stali na putu oko 4 sata. Bilo je vrlo napeto putovanje, a i opasno, jer ako bi nas bili zapazili lako se moglo dogoditi, da nas gdje iza gromače neki

45 *Isto*.
46 BAK, Fascikl: *Autobiographia p. Mata Polonija*, str. 12-13.

strelja. Toga smo bili svjesni. Bog nas čuvao. Biskup ostao nekoliko dana u Glavotoku u Trećoredskom samostanu, a ja sam se sutradan vratio.

Dne 21. siječnja 1946. na večer stvarno povedoše nekoji đake u demonstraciju i bacaše kamenje u prozore, nekoje i razbiše s morske strane i sa strane grada. Težega nije bilo, jer narod nije bio za takve stvari!«[47]

Koliko je Srebrnić bio tvrd orah za novu vlast, svjedoče i događaji koji su se zbivali u Rijeci. Naime, u Rimu je 10. studenoga 1949. godine krčki biskup Josip Srebrnić imenovan apostolskim administratorom Riječke biskupije. Stoga je i u Rijeci imao teških briga i velikih neugodnosti. Protiv njega su 25. ožujka 1950. godine upriličene »bučne ulične demonstracije sredinom općine Starog Grada i nedostojna maskarada, kojom se je javno izvrgavalo smijehu i ruglu biskupsko dostojanstvo«.[48]

Takvi i slični napadi nastavljali su se do 1954. godine. Tako su još 1954. godine »noćni junaci«, kako ih naziva krčki svećenik Nikola Fabijanić, razbili prozore sa strane mora, „a sa strane katedrale izmazali biskupovu rezidencu blatnim natpisima.“[49] Ali dogodilo se nešto što protivnici Crkve nisu očekivali. Naime, jedan njemački turist, prošavši ulicom, fotografirao je išarane zidove i slike objavio u inozemstvu od kojih je nekoje prenio i sam Nikola Fabijanić u Americi, u godišnjaku *Krčki kalendar za 1955. godinu* koji je sam uređivao za naše iseljenike. Doznavši za to, komunisti su brže-bolje pokrili natpise krečom… ali bilo je kasno.

Kao odgovor na prijavu razbijanja prozora i provale u biskupiju mjesne su vlasti odgovarale da »krivce ne mogu pronaći». A Fabijanić, kojemu nije manjkalo humora u pisanju, komentirajući ovaj odgovor vlasti, kratko zaključuje: »Sigurno su se sakrili u kukuruz.« Budući da se Fabijanić u američkoj emigraciji prisjećao i onoga što se događalo i tijekom talijanske okupacije, zaključuje: »Talijanski fašisti blatili su sličnim balkanskim natpisima istu kuću (i oni junač-

47 BAK, Ostavština Ivana Žica – Rokova, *Kronika* ..., str. 148-149.

48 BAK, Fascikl: *Autobiographia p. Mata Polonija*, str. 27.

49 Nikola FABIJANIĆ, Biskup Srebrnić… „Izdajica, Špijun, Magarac i t.d.“, u: *Krčki Kalendar za godinu 1955.*, New York, (s.a.), str. 78-79.

ki po noći) kao i crveno-zvjezdaši. Nasilnici su uvijek isti bili crni ili crveni.« S obzirom na to da je jedan od pogrdnih natpisa bio: „Ovdje stanuje magarac!“, Fabijanić, pomalo cinički se podrugujući, zaključuje: „Ben! A što se magarca tiče pa i on mora negdje stanovati. Ako stanuje tamo onda je to valjda zato što ste mu kuću svojim blatom pretvorili u štalu. Ja sam doista vidio da magarac jede slamu i da nekoji idu pače i na dvije noge; ali da magarac nosi mitru e toga čuda još nisam vidio. Vidio sam da biskup nosi štap, a to valjda zato da se njime brani od magaraca. A recite što je taj magarac tamo radio? Zar ne da je šutio. Onaj ia, ia, ia… prepustio je vama da se tako obistini riječ sv. Pisma: Dok je prorok šutio magare je govorilo.«[50] A Srebrnićevi kurijalni suradnici u jednom internom zapisniku iz Biskupske kancelarije od 8. prosinca 1953. zaključit će sljedeće: »Samo nepoznavanje prilika za vrijeme rata, samo zla volja, samo slijepa mržnja, uperena protiv Crkve i religije, mogu bacati kamena na našega Biskupa, kamenje u obliku kleveta, podvala i laži.«[51]

Umjesto zaključka

S obzirom na ovaj poslijeratni progon biskupa Srebrnića, ali i nekih njegovih svećenika u vremenu stvaranja nove komunističke Jugoslavije, iznijet ćemo razmišljanje mons. Ivana Žica. Na kraju svoje Kronike zaključuje:

»NB! Pobilježio sam ove događaje burnog vremena (…) kao i događaje revolucije i nastupa narodnih jugoslavenskih vlasti vođenih načelima materijalističke nauke komunizma – sve u ratnoj psihozi – mržnje i krvi. (…) U početku mnogo pojedinaca radi nepoznavanja prilika, uzroka i nakane bilo je na krivom putu i udaljeno od crkve – ali doskora istina pobjeđuje i narod opet voli crkvu svjesnije više nego ikada prije.«[52]

Zbog ovakva odlučna i nepopustljiva Srebrnićeva stava prema novoj, vladajućoj komunističkoj ideologiji, suvremeni povjesničar Miroslav Akmadža, nakon detaljnog arhivskog proučavanja i objav-

50 *Isto.*
51 BAK, Prezidijal biskupa Srebrnića, br. 78/4. *Pabirci iz doba Drugog svjetskog rata*, str. 6.
52 BAK, Ostavština Ivana Žica – Rokova, *Kronika* ..., str. 149-150.

ljivanja arhivske građe, svrstava biskupa Srebrnića u onu »skupinu biskupa koji su se otvoreno i beskompromisno suprotstavljali komunističkom režimu«.[53] Takvi napeti odnosi između biskupa Srebrnića i državnih vlasti, oličeni u državnim komisijama za vjerska pitanja, od saveznih preko republičkih do općinskih, trajali su skoro do šesdesetih godina dvadesetog stoljeća. Naime, zbog podučavanja i nametanja podaništva od strane državne Komisije za vjerska pitanja, neki se biskupi dugo nisu odlučili posjetiti njihove urede, premda su to oni od njih očekivali. I opet, jedan od tih bio je i biskup Srebrnić. On je došao na razgovor u Zagreb tek 21. listopada 1958. i to samo zato da čuje objašnjenje zašto mu nije izdana putovnica za put u Rim. U svom se nastupu, za razliku od drugih biskupa, pokazao vrlo čvrst i dosljedan. Nije prihvatio samo podučavanje već se svojim mišljenjem suprotstavljao. Tako je predsjedniku Komisije Josipu Gržetiću nekoliko puta rekao da je on za suradnju, ali samo na kulturnom i vjerskom polju, a ne na političkom polju. Na kraju susreta koji je trajao preko jedan sat zapisničar je zaključio svoj poduži zapisnik lijepim zapažanjem: „Na kraju razgovora drug Gržetić rekao je Srebrniću, da se nada da će ga još vidjeti, a ovaj je odgovorio, da je to lako moguće i kada dodje u Zagreb, da će si dozvoliti da opet dodje na diskusiju.«[54] I ovaj dijalog pokazuje da su se u odnosima Crkve i države osjećala neka nova, nadolazeća blaža vremena.

53 Miroslav AKMADŽA, Odnos biskupa Riječke metropolije i jugoslavenske komunističke vlasti, u: *Riječki teološki časopis*, god. 17 (1009), 2(34), str. 277-284.

54 Usp. Miroslav AKMADŽA, *Crkva i država. Dopisivanje i razgovori između predstavnika Katoličke crkve i komunističke državne vlasti u Jugoslaviji, 1953.-1960.,* svezak II, Zagreb, 2010., str. 161-165.

Prilog 1

Srebrnićev pismeni odgovor OZNA-i, napisan na Sušaku
14. lipnja 1945.

Str. 1.

Odjelu Zaštite Naroda
u Hrv.(atskom) Primorju
Sušak

Prijepis

II.
Saopćenje p. n. Biskupa dr. Srebrnića
povodom zadnjih napadaja na njegovu osobu
u »Prim.(orskom) Vjesniku«

»Prim.(orski) Vjesnik« objavio je od zadnje jeseni naprijed niz žestokih napadaja na moju osobu, u zadnje doba radi toga, jer da sam Nijemce pozivao na otok Krk i time se ogriješio o oslobođenje našega naroda.

Čast mi je u vezi s tim zadnjim napadajima iznijeti, koliko slijedi, jer sam uvjeren, da će to dobroj stvari mnogo koristiti.

Dne 13. XI. 1943. došli su Nijemci na otok Krk. Članovi KNOO /Kotarski narodno-oslobodilački odbor/ i ONOO /Općinski (ili: Okružni?) narodno-oslobodilački odbor/ u Krku povukli se na vrijeme iz grada i spasili se. Od vlasti ostao sam u Krku ja sam, za kojega je široka javnost znala, da je NOO povodom dolaska Partizana dne 11. IX. 1943. toplo pozdravio. Bilo je jasno, da su me radi toga i Nijemci smatrali pristašom NOO i prijateljem partizana. I ja bih bio mogao pobjeći, ali ostao sam u Krku, kako mi je crkvena *lex residentiae* nalagala, premda sam bio svjestan, da će mi Nijemci eventualno činiti najveće neprilike. Nastalo je pitanje, koji će stav zavladati između Biskupa u Krku i okupatora na otoku.

Za vrijeme talijanske okupacije taj stav bio je stav neprekidne borbe, stav neprijateljstva i nepovjerenja, jer je bilo čitavo vrijeme

ispunjeno s borbom, koju sam vodio za obranu hrvatskog jezika u crkvi i kod kršćanskog nauka u školama; za oslobođenje hapšenih svećenika i svjetovnjaka iz talijanskih zatvora; protiv neljudskog postupanja u koncentracionom logoru na otoku Rabu i protiv nemoralnih pojava u javnosti (n.pr. u Dubašnici, kad su djevojčice u samim kupaćim gaćicama pjevajući po javnoj cesti išle na šetnju, ili u Rabu, gdje su talijanske vojničke oblasti htjele na neki način otvoriti „una casa di tolleranza“). Rezultati te borbe bili su dovici prefekata u Rijeci: „Voi siete il capo ribelle nell'isola di Veglia; Voi siete nemico d'Italia.“ Bio sam tada trajno na tome, da budem interniran; a to bi bilo katastrofalno za Hrvate na Krku – tako su tada svi govorili.

Kako sada s njemačkim okupatorom? –

Str. 2.

Nijemce je veoma ugodno iznenadilo, kad su vidjeli, da perfektno vladam njihovim jezikom. – U drugoj polovici studenoga 1943 pohodio me je u Krku u velikoj pratnji «Der Deutsche Berater dr K. Pachneck» te mi obrazložio smjernice za svoj rad: Od stanovništva i mene očekuje samo lojalnost i poslušnost prema naređenjima. Krk ima kasnije pripasti Hrvatskoj; za sada sačinjava dio provizorne pokrajine: «Deutsche Operationszone – Adriatisches Küstenland» sa središtem u Trstu. Njemačke vlasti, tako je još posebice istaknuo, ne će protiv nikoga postupati za stvari, koje se odnose na vrijeme prije dolaska njemačke vojske na otok Krk! Zamolio me još, neka poradim oko toga, kako bi na otoku Krku – ukoliko to o meni ovisi – vladao poredak i mir. –

Njegove riječi, da ne će protiv nikoga postupati za stvari, koje se odnose na vrijeme prije dolaska njemačke vojske na Krk – kao da su bile upravljene na moj naslov!

Shvatio sam dakle, da bi se mogli moji dodiri s Nijemcima iskoristiti za dobro naroda na Krku i odlučio, provoditi radi naroda taktiku akomodacije prema njima, t.j. taktiku, iz koje bi oni zaključivali, da nijesam protiv njih, premda je bila naravski uvijek moja želja, da ih što prije nestane ne samo s otoka Krka nego uopće s naših strana, jer sam predobro znao, kako postupaju sa Slovencima, s Poljacima i Slavenima uopće –

Na otoku Krku nije se našao nijedan, koji bi moju taktiku osuđivao, jer se nikada nije (se, precrtano olovkom, moja op.) javio ni najmanji prigovor protiv nje, pa ni tada, kad su izvan grada Krka Partizani posvuda zagospodarili.

Naprotiv, svi su osjećali njene uspjehe za dobro naroda. Neka od plodova, kojima je ona urodila, nabrojim samo nekoje, koji se odnose na sam grad Krk:

1) – Nakon mnogih nastojanja tečajem g.(odine) 1944 uspjelo mi je, da sam dobio natrag starodrevni polyptichon Sv. Lucije iz historijske Biskupske crkve sv. Lucije u Jurandvoru kraj Baške. U g.(odini) 1913 ta je slika, velika 180 x 140 cm, bila prenesena u Beč, da bude ondje restaurirana, jer je uslijed visoke starosti (potiče iz prve polovice 14. vijeka, stara dakle 600 godina) postala dosta trošna. U Beču zatekao ju je svjetski rat 1914-1918, te je ostala ondje, dok ju talijanska komisija u godini 1919 nije pronašla i poslala u Trst, a kasnije u Kopar. Dvadeset godina tražio sam njezin povratak Biskupiji

Str. 3.

preko nadležnih faktora u Zagrebu, centralne vlade u Beogradu, kasnije preko talijanskih vlasti u Rijeci i u Rimu; obratih se za posredovanje na samu Sv. Stolicu. Ali bez uspjeha! U g. 1940 bila je prenesena iz Kopra u pokrajinu Videm (Udine) i ondje sakrivena. Ali su ju pronašli i polovicom studenoga 1944 doveo sam ju osobno iz Sušaka u Krk. Na tom uspjehu za hrvatsku stvar svi su mi čestitali, jer je bilo jasno, da talijanske vlasti slike nikada ne bi restituirale.

2) – Obalu u Krku njemačka je vojska svu minirala, da bude prigodom njemačkog poraza bačena u zrak. Ponovno sam u toj stvari intervenirao, zadnji puta još 17. travnja, kad su Partizani navalili na Krk, pa je komandant njemačke posade u 10 h. prije podne došao k meni. Obala nije bila bačena u zrak. –

3) – Općina Krk izgubila je povodom iščeznuća broda, koji je imao za Božić 1944 Krku donijeti aprovizaciju, svotu od preko 130.000 Lira. Zamolila me je za moju intervenciju, i uspjelo mi je, da joj je bilo od njemačkih vlasti ta svota u obliku potpore povraćena. –

4) – Krk dobio je u osobi p. n. Josipa Knaffla načelnika, protiv kojega nijesu Partizani nikada protestirali. Njegovo je imenovanje bilo moje djelo. –

5) – Kako „Seetransportstelle" nije mogla pronaći čovjeka, kojemu bi povjerila prijenos zarada otočana u Njemačkoj, to je mene zamolila, da posredujem. Prihvatih se posla i jedanput preneo sam na Krk i porazdijelio odnosnim obiteljima 84.000 Lira, drugi put 33.000 Lira (najviše za Bašku i za Dragu). –

6) – Opć.(inski) redar u Krku (Fr. – nadodano olovkom, moja op.) Skolaris bio je na tome, da izgubi službu i da bude odveden u Njemačku, jer mu je jedini sin pobjegao u Partizane. Samo na moju neposrednu intervenciju dao mi je tadanji komandant Götz obećanje, da će obitelj pustiti na miru, premda su protivnici tražili njeno otstranjenje iz Krka. Ali je ostala u Krku. –

7) – U svibnju 1944 oslobodio sam 64 djevojke iz Krka koje su bile pohapšene, da budu odvedene na rad u Njemačku. U posebnoj deputaciji izrazile su mi kasnije te djevojke svoju zahvalnost. –

8) – Skupina Tudor, Dijanić i drugovi bili su odvedeni na rad u Korušku itd. intervenirao sam za njih, i oni povratili se u Krk i meni osobno saopćili svoju zahvalu. –

Str. 4.

9) – Sudac Antončić i radioekspert Grinz bili su odvedeni u zatvore u Rijeci. Osobno sam za njih kod Gestapo-satnika Schlüntzera posredovao, koji mi je tom zgodom otkrio, što hapšenike tereti. Obezkrijepio sam prigovore i pušteni su na slobodu, s njima također invalid Vladimir Maračić iz Punta, za kojega sam tada također nastupio. –

10) – Isti uspjeh postigao sam u slučaju hapšenja sestara Malinarić (Hotel Krk) u Krku. –

11) – Isti uspjeh u slučaju 11.-orice mlađih Krčana, zatočenih u Dachau-u i u drugim logorima u Njemačkoj. –

12) – Samostanu u Košljunu ishodio sam dozvolu za prevoz 50 q raži iz Sušaka u Krk, te se ta raž velikim dijelom porazdijelila među siromašne obitelji. –

13) – Vlasniku broda, koji je 20. X. 1944 uslijed napadaja iz zraka propao i potopio se ishodio sam kod „Seetransportstelle" isplatu troškova za brod. –

14) – Po mojoj posebnoj intervenciji dobio je Krk aprovizaciju uoči Uskrsa 1945; inače ne bi činovnici i siromasi u Krku niti kruha imali za Uskrs. –

15) – U siječnju 1945 postigao sam, da bi putem aprovizacije došli do živežnih namirnica svi javni namještenici na Krku, svi invalidi, svi penzijonirci i svi cestari – i u općinama, koje su bile u partizanskim rukama. –

16) – U gradu Krku trajno su zatvorili Nijemci sve izlaze iz grada (osim onoga na sjeveru); postigao sam, da su opet otvorili onaj kod „Porta Pisana". –

17) – Taktika akomodacije omogućila mi je, da sam protestirao:

a. kod Višega Komesara dr Rainer-a u Trstu, kad su Nijemci srušili zvonik u Dobrinju i tri nevina čovjeka ubili. –

b. kod komandanta Jankowskoga u Krku, kad je dao 10-oricu Krčana Hrvata kao taoce zatvoriti, jer je mislio, da će u električnoj centrali u Krku nastati eksplozija. –

c. kod ustaškoga komandanta u Krku u ožujku 1945, kad su Ustaše opljačkali kuće u Salatići (Vrh). –

18) – A upravitelj Biskupskog dobra Kanajt mogao bi javiti koji je odgovor primio od Biskupa, kad ga je izvjestio, da dolaze Partizani k njemu. „Pazite, da Vas radi toga Nijemci ne odvedu" – bio je odgovor! –

– x – x –

Str. 5.

Sve do sada navedeno odnosi se samo na grad Krk; premda nije ni izdaleka sve ! – A ono što se odnosi na žitelje po otoku Krku? Na stotine je slučajeva, gdje sam za narod nastupio i radio za oslobođenje hapšenih otočana iz ruku okupatora! –

Sve sam to mogao samo na temelju taktike akomodacije, dok je bilo to moguće, jer konačno vidjeh i ja, da Nijemci, osobito Gestapo, gube povjerenje prema meni, jer sam previše i prečesto urgirao

oslobođenje i onih, za koje su bili stalni, da su Partizani, ali sam unatoč toga ja radio za njih! –

Taktika akomodacije mi je bila to potrebnija, jer je u svibnju 1944 predstojnik Kotarske Ispostave obolio te se potpuno povukao. Jedina vlast u Krku bio sam ja. Njemački faktori počeli su ljude redom pošiljati k meni, jer da bez moje preporuke ne će nijedne molbe ni primiti! –

U čemu je (sic) sastojala taktika akomodacije?

U tome, da Nijemci nijesu smjeli doći do uvjerenja, da sam ja protiv njih i da radim protiv njih. Radi toga bio sam uvijek uljudan s njima; njihove vojnike, osobito u zadnje doba, puštao sam u svoju dvorsku kapelu, gdje su primali sakramente Sv. Ispovijedi i Sv. Pričesti, ukoliko su bili katolici; a koji put davao sam im savjete ili stavio im prijedloge, radi kojih bi mogli zaključivati, da je Biskup uz njih, premda su bili ti prijedlozi bez ikakve važnosti, i koli za Biskupa toli za svakoga; koji je poznao prilike na otoku, direkte naivni, i potpuno nepodobni, da bi ikakovu štetu mogli nanijeti nacrtima za oslobođenje Krka iz njemačkih ruku. Sam Komandant Jankowski mi je jednom izjavio, da je svako ratovanje na otoku Krku protiv Partizana nemoguće: Oni su odmah o svakoj akciji obaviješteni te se mogu uvijek na vrijeme povući; teren je prepun gromača, grmlja, jama, dolaca, na koje Nijemci nijesu naučeni, a sve to služi sjajno upravo Partizanima. Makar Nijemci držali i 3000 vojnika na otoku, ne bi mogli uspjeti, jer ne samo da ne bi imali preduvjete za prehranu, Partizani bi mogli već iz svakog grma poništiti čitave čete na cesti, jer u svakom grmu mogla bi se nalaziti nevidljiva mitraljeza, a da gromače itd. ne treba ni spominjati. Tako je komandant govorio. *Str. 6.*

Radi toga je bila moja taktika akomodacije potpuno umjesna i opravdana, to više što su i Nijemci, ne samo mi otočani, bezuvjetno dobro znali, što su bili Talijani sve poduzeli, da otokom zavladaju, ali nijesu uspjeli.

U Krku držali su Talijani jak odred regularne vojske te su za nj velik broj opširnih baraka sagradili; imali su za tim koli u gradu toli i na brojnim mjestima po otoku (i ne samo u središtima pojedinih općina) veće i manje posade karabinjera; imali su u Krku jaku kvesturu s velikim brojem policajaca i još većim brojem civila odjevenih agenata, raštrkanih po čitavom otoku; imali su poviše posvuda naoružane finančne straže; vrlo velik broj militariziranih opć.(inskih) činovnika i pošt.(anskih) namještenika i konačno vrlo velik broj učiteljskih sila – ali sav taj ogroman aparat za teroriziranje naroda nije bio u položaju, da onemogući NOO na otoku i da zapriječi potpuni poraz talijanskih snaga na otoku, netom su se dne 11. rujna 1943 pojavili prvi naoružani Partizani na njegovu tlu.

Uoči tih činjenica Nijemci smatrali se nesposobnima, da zavladaju otokom. Stvarali su doduše svoje posade, ali se te posade čvrsto držale svojih žičanih ograda, tako da su i prosti ljudi bez radija i novina došli do uvjerenja, da Nijemci ne mogu nikako pobijediti, kad se već na otoku Krku vojnički tako bijedno ponašaju. Poduzeli su doduše 3-4 puta svoje «razzie», ali su Partizani za nje uvijek na vrijeme doznali, te radi toga nijesu sačinjavale lov na Partizane, nego lov na radne snage, muški i ženske, koje bi odveli na rad ili kod »Todta« ili u Njemačku. Protiv takvog lova, na ljude odlučno sam osobno kod »Beratera« prosvjedovao, i uspijevalo mi je – da su se mnogi od odvedenih opet vraćali kućama svojim.

Slobodno sam mogao dakle Nijemcima davati savjete i staviti prijedloge poput onih, koji su bili u »Prim. vjesniku« objavljeni. Sami su ih tražili, i kazalo im se toliko, da im se nešto kazalo. Tko je poznao prilike i teren, mogao im se samo nasmijati. Ti savjeti i prijedlozi ne izdaje nikakvih tajni partizanske strategije, ne odnose se na veze Partizana, na njihovu poštu, njihova skladišta, njihove odbore. Isto je kao kad bi tko komandantu u Rijeci predlagao, neka bude posada u Rijeci jaka 2000 momaka, a one u Kastvu, Opatiji, Trsatu, Podvešćici,

Str. 7.

Martinšćici po 500 vojnika. Komandant bi stalno mislio, da mu se ruga(m) a odgovorio bi: Vi se u te stvari ne razumijete, pustite

ih! – Ako se na istom mjestu u »Prim. vjesniku« spominje i »čišćenje«, slijedi jasno za svakoga poznavaoca mjesnih prilika i terena, da je ta riječ upotrebljena ironički, te da se odnosi ne na Partizane nego na pljačkanje, s kojim su Nijemci kod svojih »razzia« nastupali, i na bezobzirni lov na ljude, protiv kojega sam, kako rekoh, protestirao.

Eto, kako treba shvatiti taktiku akomodacije, koja nije nikomu škodila, a donosila je narodu velikih koristi.

Škodila je nažalost samo meni, jer mjesto priznanja bacila me je u stanje, kakvoga ni jedan Biskup u Jugoslaviji nije dočekao. – Ali se to dogodilo radi neinformiranosti, jer se navalilo na mene prije nego su se prilike na Krku proučile i mene saslušalo! –

Moja relacija do okupatora može pak svatko upoznati, tko bi se zanimao za odgovor, što ga je predsjednik vlade NHD (sic!) dr Mandić u sedmici prije cvijetnice mjeseca ožujka 1945 (dakle tri-četiri sedmice prije oslobođenja otoka Krka) primio od mene. Tada me je preko posebne deputacije, koja mi je iz Zagreba donijela njegovo pismo, pozvao, neka odmah odem u Zagreb, jer da će se ondje držati važna crkveno-politička sjednica. Za putovanje u Zagreb i nazad stavio mi je poseban udoban auto na raspolaganje. Odgovorio sam, da se pozivu ne mogu odazvati, jer bi svijet moj boravak u Zagrebu smatrao kao sudjelovanje s Nijemcima i Ustašama. I ostao sam kod kuće! Moj odgovor bi se mogao pronaći u Pisarni dr Mandića, ali zna za nj i Preuzv. Gosp. Biskup dr. Burić, jer sam mu ga u njegov pišući stroj diktirao. –

U Sušaku, 14. lipnja 1945.

+Josip dr. Srebrnić,

Biskup Krčki, v.r.

THE BISHOP DR. JOSIP SREBRNIĆ FROM KRK: THE FIRST PERSECUTED BISHOP AFTER WORLD WAR 2

Summary

The article analyzes the relationship of the new Yugoslav communist government towards the bishop dr. Josip Srebrnić, on the basis of unknown and unpublished writings, as well as upon the annotations of his close collaborators, mons. Mate Polonio, and mons. Ivan Žic – Rokov. The end of WW2 did not bring an end to horridness and sufferings that bishop Srebrnić underwent during the time of Italian and German occupation of the island of Krk. In new political circumstances, the bishop Srebrnić remained a strong and coherent opposition to the new communist Yugoslav government, distancing himself and refusing publicly the communist ideology. He openly stated his position to the faithful and to his priests of the diocese of Krk in the Pastoral letter for the lent of 1944. Subsequently he forbid his priests to support and participate in the new administration because it was led and controlled by the communist party of Yugoslavia. This message was divulged as an official letter, written in Latin, dated on the 17th October of 1944. He was arrested the day after the liberation of Krk, on 18th April 1945.

Key words: bishop Josip Srebrnić, Mate Polonio, Ivan Žic Rokov, Jurica Knez, Primorski vjesnik, *La Civiltà Cattolica*.